

Список використаних джерел

1. Ж.-П. Сартр Бытие и ничто: опыт феноменологической онтологии. М.: АСТ; Астрель, 2012. 928 с.

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Шамша І. В.

Козакевич Анна Іванівна

*студентка 1-го курсу факультету психології, політології та соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

КОНФЛІКТ: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ

Конфлікти супроводжують людство протягом усієї його історії. Вже у первісному суспільстві виникають перші протиріччя та зіткнення. Тому можна стверджувати, що соціальні конфлікти є необхідною частиною суспільства. Конфлікти з давніх-давен притягували до себе увагу людини. Згадка про конфлікти зустрічається в багатьох пам'ятниках літературного мистецтва, що дійшли до нас. Давньогрецький філософ Геракліт вважав, що у світі все народжується через ворожнечу та чвари. Конфлікти представлялися йому як важлива властивість, неодмінна умова життя, у тому числі і війна, є «батько всього і цар всього». Він писав: «Війна—батько всіх речей, а світ—їхня мати... Усі речі перебувають у гармонії у вигляді протитечії... Всесвіт поперемінно єдиний і пов'язаний дружбою, множинний і ворожий якоїсь ненависті» [1, с. 90-95]. Отже, він вбачав джерело конфлікту деяких загальних властивостей світу у його суперечливій природі. У світлі цих розбіжностей сутність конфлікту є універсальною. Розвиток будь-якого людського суспільства є процес, що діє на основі виникнення, розгортання та вирішення об'єктивних суперечностей. Стародавні філософи вважали, що сам собою конфлікт непоганий і не хороший, він існує всюди незалежно від думок людей про нього. Весь світ сповнений протиріч, із ним неминуче пов'язане життя природи, людей, навіть Богів.

Протиріччя є центральною категорією діалектичної логіки та має універсальний характер. Проте суперечність та конфлікт не можна розглядати як поняття, тотожні один одному, але вони можуть бути

протиставлені. Суперечності та відмінності є необхідними умовами конфлікту, але їх замало. Суперечності починають переростати у конфлікт лише тоді, коли починають взаємодіяти соціальні групи чи інші сили, що є їх носіями. Конфлікт виникає у момент загострення суперечностей. Суспільство постійно розвивається, тому що протиріччя є постійними. Конфлікт є одним із елементів розвитку суспільства. Це положення переважно підтримують західні теоретики. По суті, зіткнення – це нормальне явище суспільного життя. Уникнути конфліктів практично неможливо, значить конфлікт, як явище неминучий. Дуже детальна концепція соціального конфлікту була запропонована економістом та соціологом Карлом Марксом. Карл Маркс визнавав існування соціальних конфліктів на усіх рівнях пізнання соціальних процесів: сутнісних, загальних, конкретно-історичних і політичних, як наслідок класової боротьби як неминучого явища життя. Маркс був переконаний, що суперечності між інтересами буржуазії та пролетаріату можуть бути вирішені лише шляхом революції, що скасовує приватну власність коштом виробництва [2, с. 40-51]. Революція створить умови для ліквідації антагоністичних відносин та експлуаторських класів, що не відмовляються добровільно від своєї власності та влади. Як припускав Маркс, у комуністичному суспільстві приватна власність заміниться суспільною, а конфлікти та сперечання зникнуть самі собою. Послідовник Маркса В. І. Ленін стверджував, що з побудовою передового соціалізму перетворення неантагоністичних сперечань на антагоністичні стає об'єктивно неможливим [3, с. 112-127].

На рубежі XIX-XX століть розробкою трьох різних теорій конфлікту здійсмалися у декількох напрямках такі соціальні філософи, як Георг Зіммель, Пітирим Сорокін, Ральф Дарендорф і Льюїс Козер. Вважається, що Зіммель першим запровадив поняття «соціологія конфлікту». Серед таких стійких форм соціальної взаємодії, як співпраця, дружба, злагода, конфлікт посідає особливе місце. Г. Зіммель у своїх роботах виходив з того, що в суспільстві існує безліч егоїстичних груп, які тісно пов'язані між собою. Їхній зв'язок та перетин інтересів цих груп пом'якшують гостроту конфліктів і є основою стабілізації суспільства. Конфлікт визначає характер конкретних соціальних структур, зміцнює їхню культуру, норми та принципи, сприяє соціальній інтеграції. Так, Г. Зіммель вважав, що конфлікти у громадському житті нерозв'язні, вони набувають

стійкої форми і мають універсальні властивості. «Щойно життя піднялося над чисто тваринним станом до відомої одухотвореності, а дух, своєю чергою, піднявся до стану культури, у ньому виявився внутрішній конфлікт, зростання і вирішення якого є відновлення всієї культури» [4, с. 157-165]. Основний постулат теорії конфлікту Г. Зіммеля полягає в тому, що конфлікти здатні соціалізувати, об'єднувати сторони що ворогують, сприяти стабілізації та розвитку суспільства. На підставі цих положень у середині ХХ ст. зусиллями американського соціолога Льюїса Козера і німецького соціолога Ральфа Дарендорфа теорія конфлікту виділилася у самостійну галузь дослідження. Л. Козер у своїй роботі «Функції соціальних конфліктів» наголошував, що соціальна нерівність неминуха у будь-якому людському суспільстві. Соціальна нерівність створить напруженість між окремими людьми та соціальними групами, яка вирішуватиметься шляхом конфлікту. Л. Козер дає таке визначення поняття конфлікту: «...це боротьба за цінності та претензії на статус, владу та ресурси, у ході якої противники нейтралізують, завдають шкоди або усувають своїх противників»[5, с. 113].

Німецький вчений Р. Дарендорф у 50-х роках ХХ ст. створив нову теорію соціального конфлікту. Суть цієї теорії, що згодом отримала назву «конфліктної моделі суспільства», полягає в тому, що соціальні конфлікти не можуть бути усунені. Вони є обов'язковим компонентом у житті будь-якого суспільства, в якому існує соціальне розшарування та соціальна нерівність. Соціальне розшарування призводить до соціальних протиріч, які вирішуються конфліктом. Боротьба влади, лідерство, ресурси роблять соціальні конфлікти неминучими. Конфлікти постійно створюють напругу у суспільстві та дозволяють йому стагнувати. Р. Дарендорф переконаний, що усунути корінні причини соціальних сперечань неможливо, але можна вплинути на розвиток самого конфлікту. Це дозволяє суспільству розвиватися не революційно, а еволюційно. Найповніше тезу про позитивну роль соціальних конфліктів розвинув у «функціональній теорії конфлікту» Р. Дарендорф.

Отже, у світлі категорій протиріч та боротьби, вперше представлених давніми філософами як загальні характеристики буття, ми зрозуміли сутність конфлікту, його універсальний характер. Серед як давніх, так і сучасних філософів немає повної єдності у розумінні ролі протиріч, боротьби та конфліктів. Однак усі вони вважають,